

ROLUL STUDIERII VULNERABILITĂȚII COMUNITARE ÎN GESTIONAREA RISCURILOR*

VERONICA DUMITRAȘCU**

ABSTRACT

THE ROLE OF STUDYING THE COMMUNITY VULNERABILITY WITHIN THE RISK MANAGEMENT

The number of studies dealing with vulnerabilities and its role in preventing disasters has increased in the recent years, researchers emphasizing especially its social dimension. Risk-disaster prevention is possible not only by intervening on the physical domain, but by especially analyzing and eventually changing the societal factors that shape the resilience level of the communities. Community's vulnerability emerging from social, economical and political conditions may deepen its exposure to disasters.

The analysis on community's vulnerabilities is a necessity for the reduction of the community deficiencies that can constitute obstacles for post-disaster recovery, but also for the reduction of the exposure to risks.

Keywords: vulnerability, social vulnerability, community vulnerability, social risks, resilience.

1. INTRODUCERE

Studiile despre vulnerabilități sociale au luat amploare în ultima vreme, mai ales în ceea ce privește gestionarea riscurilor.

Conceptul de vulnerabilitate a fost adus în atenție după anul 1970, „când cercetătorii au observat că pierderile din dezastre au crescut, deși numărul dezastrelor a rămas aceleași” (O’Keefe, Westgate & Wisner, 1976 *apud* Zakour, Gillespie, 2013, 17). Autorii citați au observat că dezastrelor de aceeași intensitate

---

* Acest articol a fost elaborat în cadrul proiectului: „Evaluarea riscurilor de dezastre la nivel național (RO-RISK)”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014–2020, beneficiar: Inspectoratul General pentru Situații de Urgență.

** Researcher, the Institute of Sociology of the Romanian Academy; e-mail: veronica.dumitrascu@gmail.com.

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXVIII, nr. 5–6, p. 507–518, București, 2017

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

au consecințe diferite (*ibidem*). De exemplu, la cutremure de aceeași intensitate, numărul pierderilor de vieți omenești era diferit. Specialiștii au ajuns la concluzia că, din moment ce la același număr de dezastru se înregistrează pierderi diferite, iar dezastrurile de aceeași intensitate survenite în diverse regiuni au consecințe diferite, cauzele trebuie căutate la nivelul sistemului social.

Interesul pentru vulnerabilitate a scăzut după anul 1980. Până atunci, vulnerabilitatea era redusă doar la studiile despre mediu. Studiile axate pe vulnerabilitate au revenit după 2000, moment când a fost integrat un spectru mai larg de probleme și provocări implicate pentru reducerea dezastrurilor.

Bonanno și Gupta (2009), citați de Zakour și Gillespie (2013), enumeră motivele pentru care s-au intensificat studiile privind vulnerabilitatea: „În primul rând, pentru a reduce vulnerabilitatea la dezastru. În al doilea rând, vulnerabilitatea este în strânsă legătură cu fiecare hazard și dezastru. În al treilea rând, vulnerabilitatea ia în considerare și factori pozitivi (factori de protecție), dar și factori negativi (factori de risc) legați de sistemul social. În al patrulea rând, vulnerabilitatea ia în calcul funcția numeroaselor variabile reprezentând diferite discipline și profesii. În al cincilea rând, vulnerabilitatea este în continuă schimbare și este periodic reevaluată. În ultimul rând, sunt lucruri care pot fi făcute în fiecare fază a dezastrului, de la atenuare până la reconstrucție, pentru a reduce vulnerabilitatea” (Bonanno și Gupta, 2009, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 19).

Analiza vulnerabilităților este de un real folos în managementul dezastrurilor. Natura vulnerabilităților sociale arată modul în care comunitățile sunt pregătite să facă față unor dezastru de orice natură și cum se pot reface dacă acestea se produc.

Teoria vulnerabilității oferă posibilitatea de a construi pe fundamentele ei diferite analize, contribuind astfel la reducerea pierderilor rezultate din dezastru (Gillespie, 2010 *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 19).

2. VULNERABILITATE – DEFINIȚII, CARACTERISTICI. PARADIGMA VULNERABILITĂȚII SOCIALE

Dicționarul explicativ al limbii române menționează că a fi vulnerabil înseamnă „a putea fi vătămat cu ușurință”, „a putea fi ușor atacat”¹. Când vorbim de vulnerabilitate, ne putem referi la nivelul ei individual, colectiv sau de sistem.

Conform UNEP (2002), „vulnerabilitatea este un concept multidimensional ale cărui definiții ilustrează varietatea punctelor de vedere care au acordat importanță fie gradului de expunere, fie contextului economic, accesului la resurse sau investigațiilor sociale”². Conform studiului, există trei perspective de a aborda vulnerabilitatea: prin analiza datelor statistice, prin analiza spațială și prin modelare.

¹ *DEX online*, <https://dexonline.ro/definitie/vulnerabil/paradigma>.

² UNEP (2002), *Assessing Human Vulnerability due to Environmental Change: Concepts, Issues, Methods and Case Studies*, <http://anyflip.com/ycww/lvnf/basic>.

Gabor (1979) se referea la vulnerabilitate drept „o amenințare la care o comunitate este expusă”³ și Timmerman (1981) o definea ca „gradul în care un sistem reacționează negativ la apariția unui eveniment amenințător”⁴.

Sue Tapsell, în articolul „Social vulnerability to natural hazards”, sublinia faptul că vulnerabilitatea poate fi definită ca „o stare a unui sistem, înainte ca un eveniment să anunțe un dezastru” (Tapsell *et al.*, 2010, 10). Aceeași autoare arată că „vulnerabilitatea a apărut ca un concept central, folosit pentru înțelegerea condiției unor oameni care permit ca un pericol să devină un dezastru” (*ibidem*).

Oliver-Smith și Button (2005) definesc vulnerabilitatea ca „raport al riscului la susceptibilitate” (Oliver-Smith și Button, 2005, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20).

Morrow (1999) subliniază că „vulnerabilitatea este un concept dinamic și nu o etichetă”. În viziunea sa, nu grupurile sociale sau cei cu dizabilități sunt vulnerabili, ci este un amalgam de factori care dictează că anumite grupuri vor fi afectate mai mult și vor fi mai puțin capabile să se refacă” (Morrow, 1999 *apud* Thomas *et al.*, 2013, 12).

Vulnerabilitatea la dezaastre este afectată de mediul fizic și social. Mediul fizic subsumează componente naturale și tehnologice. Mediul social include componente economice, politice și culturale. Mai specific, așa cum precizează Zakour (2010), vulnerabilitatea socială este reflectată în valori, norme, credințe și alte caracteristici ale sistemului guvernamental.

Vulnerabilitatea socială „rezultă din procese de inegalitate socială și modele istorice ale relațiilor sociale care se manifestă ca bariere sociale structurale rezistente la schimbare” (Thomas *et al.*, 2013, 12–13).

Vulnerabilitatea este „încorporată în relații sociale complexe și se află situată la intersecția dintre om și mediu, necesitând soluții sociale pentru reducerea cu succes a riscurilor” (Thomas *et al.*, 2013, 12–13). Așa cum menționează Haque și Etkin (2012), importanți nu sunt doar factorii fizici în prevenirea dezaastrelor, ci și „schimbarea forțelor societale, mai specific prin reducerea vulnerabilității și consolidarea rezilienței” (Haque și Etkin, 2012, 9).

Paradigma vulnerabilității reflectă, pe lângă impactul fizic al dezaastrelor, și condițiile sociale care influențează răspunsul comunitar. Gradul în care oamenii se bucură de transport, adăpost, infrastructură, protecție depinde de nivelul de venituri, calitatea locuirii, tipului de muncă, modului în care sunt tratați etc. „Paradigma vulnerabilității caută să înțeleagă cum relațiile sociale, economice și politice influențează și reliefează importanța contextului, timpul, locul și modul în care oamenii locuiesc” (Thomas *et al.*, 2013, 13).

---

³ T. Gabor și T.K. Griffith 1979, „The assessment of community vulnerability to acute hazardous materials incidents”. Unpublished paper for emergency planning research conference, Arnprior?, Ontario, June 29–31, 1979, *apud Ibidem*.

⁴ P. Timmerman, 1981, „Vulnerability, Resilience and the Collapse of the Society”, în *Environmental Monograph 1*, Toronto: Institute of Environmental Studies, University of Toronto, *apud Ibidem*.

Contextele sociale și politice diferă de la o regiune la alta și de la un loc la altul. Ruralul este mai expus la riscuri decât urbanul, având în vedere calitatea infrastructurii, calitatea locuirii, care e mai proastă, lipsa dotării spitalelor și a personalului medical, îmbătrânirea demografică, migrația forței de muncă tinere etc. Înțelegând distribuția socială a riscului *vis à vis* de contextul socio-economic, se pot identifica locurile expuse la risc, ajutând astfel la modul de distribuire a resurselor. Paradigma vulnerabilității sociale ajută la identificarea factorilor sociali expuși la risc și a locurilor unde se poate acționa pentru a contracara potențialele dezastre.

În cadrul paradigmei vulnerabilității sociale se pune accent pe „modul în care populația poate aduce capacități și capabilități în procesul managementului dezastrelor” (Thomas *et al.*, 2013, 19).

Analiza vulnerabilităților ia în calcul și capacitatea comunităților de a se reface după producerea dezastrelor, precum și modul în care acestea gestionează resursele și capacitatea de a atrage fonduri necesare refacerii.

Capabilitățile reflectă mediul natural, dar și pe cel social și psihic care asigură resursele necesare pentru a răspunde și a se reface în urma dezastrelor (Zakour, 2010 *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20). Așa cum subliniază Zakour și Gillespie (2013), „capabilitățile sunt o formă de capital”. În acord cu această accepțiune, putem vorbi de capabilități ca formă de capital social care ar include „resursele tangibile și intangibile încorporate în rețelele sociale și structurile comunitare” (Zakour și Gillespie, 2010 *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20). Suportul social este vital pentru refacerea comunităților după dezastre. Ca exemple de suport și capital social pot fi „susținerea din partea familiei, rudelor, prietenilor, legăturile cu una sau mai multe tipuri de organizații pro-sociale, dar și accesul la o educație de calitate” (Doll și Lyon, 1998, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 23). Așa cum precizează Barton (1969), Hulbert, Beggs și Haines (2005), „apartenența la un anumit loc și la anumite forme comunitare asociaționale pot crește sau scade vulnerabilitatea la anumite hazarde naturale, tehnologice, biologice” (Barton, 1969; Hulbert, Beggs, Haines, 2005, *apud* Haque și Etkin, 2012, 46).

Pe lângă formele de capital social, resursele fizice și sociale sunt importante. Multe comunități au resurse de mediu, dar indivizii care se află în special la periferie nu au acces la resursele fizice și sociale de care ar avea nevoie (acces la canalizare, curent, gaze, infrastructură proastă etc.).

Wiesner *et al.* (2004, *apud* Zakour și Gillespie, 2013) subliniază faptul că instituțiile „care reduc stratificarea politică și economică” sunt exemple de capabilități care reduc vulnerabilitatea la dezastre a comunităților și cresc reziliența.

2.1. VULNERABILITATE ȘI REZILIENȚĂ

McEntire (2004a, 2004b, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20) menționează că vulnerabilitatea la dezastre poate avea patru componente: susceptibilitate, risc, reziliență și rezistență.

Susceptibilitatea este definită de același autor ca „probabilitate a unor oameni de a suferi prejudicii sau dificultăți în urma unui dezastru. Unii autori consideră riscul ca fiind intersanjabil cu susceptibilitatea” (Norris, Stevens, Pfefferbaum, Wyche și Pfefferbaum, 2008, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20).

Reziliența este văzută ca abilitatea unui sistem social de a funcționa într-o manieră adaptativă după dezastru.

Holling (1973) a arătat modul în care reziliența a influențat managementul resurselor și literatura privind schimbarea climatică.

Se presupune că Timmerman (1981) este printre primii care au introdus termenul de reziliență. Mileti (1999, 33) a fost cel care a definit reziliența ca „abilitatea unei comunități de a face față unui eveniment extrem fără a suferi pierderi devastatoare, productivitate sau calitate a vieții diminuate și fără un grad mare de asistență din afara comunității” (Mileti, 1999, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20).

Cannon (1994, 21, *apud* Haque și Etkin, 2012, 10) remarcă că cei mai mulți oameni se concentrează pe reducerea impactului dezastrelor, având în vedere protecția prin anumite echipamente tehnologice, fără să ia în considerare o serie de factori care ar duce la vulnerabilitate – sociali, economici, politici, care ar schimba nivelul de reziliență comunitară.

Markku Nishala, secretarul general al Federației Internaționale a Crucii Roșii, a subliniat că „sprijinirea rezilienței nu înseamnă doar atenuarea pericolelor individuale. Cunoașterea locală, cunoașterea aptitudinilor, determinărilor și modului de viață comunitar, cooperarea, accesul la resurse sunt factori vitali care îi ajută pe indivizi să facă față hazardelor” (Haque și Etkin, 2012, 10). Implicarea factorilor sociali, economici, politici, comunitari în analiza riscurilor a dus la o schimbare a paradigmei rezilienței (modul cum aceasta este înțeleasă și modul de analiză).

O serie de autori (Galderisi, Ferrera, Ceudech, 2010) au identificat mai multe școli de gândire cu privire la reziliență. Într-o primă fază, reziliența ar fi văzută drept „o altă fațetă a vulnerabilității” (Galderisi, Ferrera, Ceudech, 2010, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20). În această accepțiune, o comunitate mai rezilientă este mai puțin vulnerabilă.

O altă perspectivă este aceea potrivit căreia reziliența este o componentă a vulnerabilității. În acest caz, reziliența se referă la „capacitatea sau abilitatea unei comunități de a se reface în urma unui dezastru” (*Ibidem*).

În al treilea caz, reziliența și vulnerabilitatea ar fi separate. Manyena (2006, 443, *apud* Zakour și Gillespie, 2013, 20) subliniază că absența vulnerabilității nu face o comunitate mai rezilientă.

Studiile privind managementul riscurilor pun în centru componenta rezilienței ca fiind importantă pentru menținerea sistemului uman și de mediu. Berkes (2007) subliniază că reziliența este importantă în analiza privind vulnerabilitatea, prin faptul că „arată abilitatea sistemului de a face față unui hazard, adaptându-se la acesta și ajută oamenii de a explora opțiunile politice de a face față incertitudinilor și schimbărilor” (Berkes, 2007 *apud* Haque și Etkin, 2012, 14).

Studiul rezilienței sociale și a implicațiilor acesteia ne ajută la modalitatea de analiză a vulnerabilității, la operaționalizarea și măsurarea acesteia.

2.2. METODOLOGII DE MĂSURARE A VULNERABILITĂȚII SOCIALE

Așa cum subliniază Deborah S. Thomas *et al.* (2013, 12–13), „o teorie care explică vulnerabilitatea socială trebuie să analizeze cauzalitatea la multiple scale și niveluri, urmărind dezastrele ca rezultând din procese și fenomene naturale și nu excepționale”.

Potrivit aceluiași autori, vulnerabilitatea ar trebui analizată mai mult prin modul cum „se perpetuează în mod inadecvat disparitățile sociale care dau naștere anumitor riscuri diferențiate între indivizi și grupuri de oameni” (Deborah S. Thomas *et al.*, 2013, 12–13).

Există mai multe studii care arată modul de măsurare a vulnerabilității sociale. Bunăoară, Birkmann (2006) subliniază că abilitatea de a măsura vulnerabilitatea este o cerință necesară pentru reducerea riscului în cazul dezastrelor și menționează că este necesară o anumită capacitate de a identifica și înțelege exact unde sunt vulnerabilitățile care ar putea determina riscurile.

Așa cum precizează Deborah S. Thomas *et al.* (2013), vulnerabilitatea socială nu poate fi definită printr-un anumit set de indicatori și nici nu se folosesc doar anumite tipuri de date. „Conceptul de vulnerabilitate este multidimensional și adesea nu e foarte bine definit, precizează și Birkmann (2006), astfel încât este dificil să definești o metodologie universală pentru măsurarea acestui indicator sau să reduci conceptul la o singură ecuație” (Birkmann, 2006, 56). Depinde în mare parte și la ce nivel (la nivel național, regional sau local) se folosește analiza. În funcție de nivelul analizei și de datele disponibile, pot fi aleși indicatorii.

Având în vedere un model al vulnerabilităților comunitare, Deborah S. Thomas *et al.*, (2013, 410) precizează că „trebuie să se urmărească atent și cu mare grijă modalitatea în care se alege anumite caracteristici comunitare (indicatorii) și cum vor fi aceștia încorporați într-un tablou mai mare privind vulnerabilitățile. În acest sens, ar trebui să se pună în balanță nevoile comunităților și abilitățile lor”.

Cutter *et al.* (2003 *apud* Holand *et al.*, 2011) foloseau un model aditiv pentru măsurarea unui index al vulnerabilității sociale pentru regiuni, având în vedere un set selectat de indicatori. Analiza pe care au realizat-o se baza pe datele recensămintelor din 1994 și 1998. Din recensăminte au fost selectați 250 de indicatori. După o selecție a indicatorilor, autorii au ajuns la concluzia că doar 11 factori explică 76,4% din variația variabilelor. Dintre acești factori, venitul, vârsta (copii, bătrâni), infrastructura, mediul ocupațional au reprezentat dimensiunile folosite în operaționalizarea vulnerabilităților sociale.

Holand *et al.* (2011) precizează că factorii vulnerabilității socio-economice sunt grupați în patru componente: structura populației și statusul socio-economic, factorul educațional, veniturile și șomajul (factorul ocupațional), precum și

dependența demografică. Educația, notează Holand *et al.* (2011), este legată de statusul socio-economic, oportunitățile de muncă și problemele de sănătate. O educație relativ precară constrânge abilitățile de a înțelege informațiile cu privire la prevenire și accesul la informațiile cu privire la recuperare (Morrow, 1999; Cutter *et al.*, 2003; Sund și Krokstad, 2005; Elstad *et al.*, 2006, *apud* Holand *et al.*, 2011).

Eidsvig *et al.* (2011) explică modalitatea prin care indicatorii pot fi agregați într-un model aditiv, factorii fiind agregați după un scor al vulnerabilității. Criteriile pe care le iau în calcul autorii sunt de ordin demografic (distribuția pe vârste), locuirea, populația dependentă de anumite surse de venit, indicatori de ordin economic, nivelul de educație, calitatea serviciilor medicale etc. Indicatorii agregați sunt așezați pe o scală de la 1 la 5, în funcție de nivelul de vulnerabilitate.

Agencia pentru Substanțe Toxice și Înregistrarea Bolilor⁵ a analizat un indice al vulnerabilității sociale. Specialiștii ei s-au referit în mare parte la factorii socio-economici și demografici care afectează reziliența comunităților din SUA. Pentru măsurarea indexului vulnerabilității sociale s-au luat în considerare următoarele dimensiuni: **1.** statusul socioeconomic (variabile ce țin de venituri, sărăcie, ocupare și educație); **2.** componenta gospodăriei, persoanele cu dizabilități (variabile ce țin de vârstă, familii monoparentale, persoane cu dizabilități); **3.** statusul minoritar/limba (variabile ce țin de rasă, etnicitate, stăpânirea limbii engleze – având în vedere faptul că studiul are loc în SUA); **4.** structura gospodăriei/transport (variabile care țin de structura locuirii, număr membri gospodărie, acces la autoturisme)⁶.

Pentru a construi indexul, Flanagan *et al.* (2011) precizează că toate variabilele, mai puțin venitul *per capita*, sunt scalate de la valoarea cea mai mare la cea mai mică. Venitul *per capita* este scalat invers, valoarea cea mai mare semnificând vulnerabilitate mai mică. Apoi s-au folosit scorurile și rangurile procentuale (percentile) pentru toți indicatorii și pentru dimensiunile care includeau indicatorii.

Comisia Economică pentru America Latină și regiunea Caraibelor (ECLAC) a propus construcția unui indice al vulnerabilității sociale. Așa cum subliniază Briguglio (2003), cei din comisie au folosit variabile care măsoară reziliența socială și riscurile sociale, variabile legate de: **1.** educație; **2.** sănătate – reprezentate de indicatorul privind speranța de viață la naștere; **3.** securitate și ordine socială prin indicatorul incidența crimelor la mia de locuitori; **4.** alocarea resurselor, prin măsurarea sărăciei, legând sărăcia de lipsa educației primare, lipsa asigurării medicale și șomajul; **5.** arhitectura de comunicații cu un singur indicator – cunoștințele legate de calculator (Briguglio, 2003, 14). Din punct de vedere metodologic, Briguglio propune trei metode: procedura de normalizare

⁵ Agency for Toxic Substances and Disease Registry, <https://svi.cdc.gov/>.

⁶ Flanagan *et al.*, „A Social Vulnerability Index for Disaster Management”, *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, M: Vol. 8 [2011], no. 1, article 3. <https://svi.cdc.gov/Documents/Data/A%20Social%20Vulnerability%20Index%20for%20Disaster%20Management.pdf>.

(vulnerabilitatea socială este măsurată de la 0 la 1), metoda scalară (vulnerabilitatea este măsurată pe o scală de la 1 la 7) și metoda de regresie.

3. VULNERABILITĂȚI COMUNITARE ȘI MANAGEMENTUL RISCURILOR SOCIALE

Analiza vulnerabilităților este un element de bază pentru tratarea riscurilor sociale. Vulnerabilitățile sunt strâns legate de capacitățile comunitare și de capacitatea indivizilor de a face față impactului hazardelor. Ele asigură un sens privind potențialul comunitar de reducere a extinderii hazardelor. „O identificare a naturii hazardelor și a vulnerabilităților duce la o mai bună înțelegere a provocărilor privind reducerea riscului dezastrilor”⁷.

Managementul riscurilor sociale țin în mare parte de modul în care comunitățile pot răspunde unor nevoi sociale.

De modul cum comunitățile reacționează la hazarde și dezaastre naturale ține toată strategia de răspuns în fața acestora. Modificările socio-demografice, de capital uman sau de gestionare a resurselor comunitare sunt factori de care trebuie să se țină seama în gestionarea riscurilor. Așa cum este subliniat în literatura de specialitate, „riscul este produs social și nu este inerent evenimentului de hazard în sine. Dezaastrele, fiind rezultatul disfuncționalităților care apar în cadrul sistemelor umane, mediului, lumii fizice, tind să reliefeze problemele sociale care fac răspunsul și recuperarea dificile la nivel individual și comunitar” (Thomas *et al.*, 2013, 12). Atunci când o comunitate este expusă la riscuri, vulnerabilitatea ei rezultând din condițiile sociale, economice, politice, acestea se adâncesc și fac indivizii și mai vulnerabili. Reliefând vulnerabilitățile comunitare și cunoscând natura lor, putem căuta soluții și putem reduce riscurile dezastrilor.

Davies (1996, *apud* Alwang *et al.*, 2001, 11) precizează că vulnerabilitatea se referă în mare parte la un proces dinamic care evoluează, creat de condiții cumulative. Pe lângă condițiile de mediu, mai sunt și alte condiții ce țin în mare parte de capacitățile și capabilitățile comunitare. O comunitate expusă la riscuri de mediu și care are și probleme legate de venituri, sărăcie, calitatea locuirii, îmbătrânire demografică, migrație, lipsa serviciilor și cadrelor medicale etc. este mai puțin pregătită să facă față dezastrilor și nu va avea resurse să se refacă după ce acestea se produc.

Analiza de vulnerabilitate arată o distribuție inegală a riscului. În funcție de vulnerabilități, comunitățile suportă niveluri diferite de riscuri la dezaastre. Vulnerabilitatea socială reflectă și condițiile în care indivizii se află în competiție pentru resurse limitate pentru a răspunde și a se refăce după dezaastre. Avem în vedere impactul fizic al dezastrilor, dar și condițiile sociale care duc la diferite

---

⁷ *Living with Risk. A Global Review of Disaster Reduction Initiative*, United Nations, New York and Geneva, 2004, Vol. 1, 2004 version, http://www.unisdr.org/files/657_lwr1.pdf.

răspunsuri comunitare pe termen lung. „Paradigma vulnerabilității pune în evidență importanța contextului social și economic, dar și a circumstanțelor în care oamenii trăiesc” (Thomas *et al.*, 2013, 17). Circumstanțele istorice și economice influențează în mare măsură distribuția riscurilor sociale. Reliefând distribuția vulnerabilităților *vis à vis* de contextele socio-economice, se pot identifica comunitățile aflate în situație de risc.

De asemenea, o componentă importantă în analiza riscurilor sociale este modalitatea în care populația locală folosește capacitățile și capabilitățile în managementul dezastrelor. Analiza resurselor comunitare aduce în vedere modalitatea de pregătire a comunităților de a face față dezastrelor și refacerii postdezastru.

Pe lângă factorii economici și de mediu, factorii sociali sunt de un real folos în ceea ce privește dezvoltarea sustenabilă. Pentru o reliefare *ex ante* a managementului riscurilor sociale, se urmărește o analiză multidimensională a vulnerabilității comunitare, având în vedere factorii socio-demografici, de capital uman și în ceea ce privește sărăcia comunitară, dotarea locuințelor și accesul la utilități publice.

Resursa umană este indispensabilă în analiza vulnerabilității comunitare. Scăderea populației, migrația, îmbătrânirea populației reprezintă în sine factori de risc comunitar care pot duce la vulnerabilități în rândul populației. O comunitate îmbătrânită, cu o migrație ridicată și unde se nasc foarte puțini oameni, este, în sine, o comunitate vulnerabilă, care poate face cu greu față dezastrelor de orice natură.

Accesul la educație, la serviciile de sănătate sunt factori care ar putea duce la o îmbunătățire a calității vieții comunitare. O comunitate care nu are resurse educaționale nu poate să-și dezvolte mijloace de trai adecvate care ar reduce vulnerabilitățile la hazarde și ar crește reziliența socială (Thomas *et al.*, 2013, 64).

Accesul la serviciile de sănătate are o importanță deosebită în analiza vulnerabilităților, calitatea serviciilor medicale fiind relevantă în studiul *ex ante* al riscurilor sociale. Dacă nu are personal medical suficient, iar dotarea cabinetelor medicale este slabă, comunitatea nu este pregătită să facă față unor dezastre și nici nu are capacitatea să se refacă după producerea acestora.

Accesul la utilitățile de bază (canalizare, energie, încălzire), precum și dotările locuințelor sunt importante în analiza riscurilor de natură comunitară, reliefând gradul de dezvoltare comunitară. Sărăcia comunitară, măsurată ca lipsă a utilităților publice, este un instrument important în analiza riscurilor sociale. Comunitățile care se confruntă cu lipsa utilităților și cu un număr mic de locuitori sunt considerate „zone marginalizate”, expuse riscului sărăciei. În zonele marginalizate, unde drumurile sunt neasfaltate, impracticabile, iar locuințele nu sunt dotate cu utilități publice, comunitățile sunt expuse mai mult riscurilor de mediu, ca, de pildă, inundațiile sau alunecările de teren. De asemenea, în momentul producerii dezastrelor, neavând resursele necesare, aceste comunități se pot reface foarte greu.

Reprezentarea vulnerabilităților comunitare poate da o imagine de ansamblu asupra realităților sociale. Strategiile de combatere a dezastrelor se pot construi doar în urma unei reale cartografieri a realităților sociale, comunitare. Cartografierea zonelor vulnerabile reprezintă un punct important în analiza riscurilor sociale.

Morrow (1999) subliniază faptul că identificarea zonelor vulnerabile marchează un pas important în managementul situațiilor de urgență (Morrow, 1999, *apud* Thomas *et al.*, 2013, 434). Evaluarea vulnerabilității poate prioritiza activitățile de atenuare a producerii riscurilor și poate crește eficacitatea răspunsului la producerea dezastrelor.

Reliefarea comunităților vulnerabile și identificarea problemelor cu care se confruntă acestea reprezintă un reper pentru prioritizarea intervențiilor în caz de urgență. Pentru intervenții în caz de riscuri majore este necesară cunoașterea categoriilor de grupuri vulnerabile din comunitatea unde se intervine (dacă sunt bătrâni care necesită ajutor și sprijin; aceștia sunt mai vulnerabili în cazul producerii dezastrelor; dacă sunt spitale și personal medical în comunitate, în caz că sunt oameni răniți și au nevoie de îngrijiri, sau cât de aproape este primul spital de locul în care se intervine; dacă sunt școli, acestea fiind necesare și ca loc de adăpost pentru cei evacuați; dacă locul unde se intervine are o infrastructură proastă sau dacă sunt utilități publice în cazul deplasării până în locurile unde se intervine). Pentru ca intervențiile în caz de urgență să aibă eficacitate, este nevoie de o descriere a locurilor unde se intervine (dacă acestea au elemente pasibile să expună la riscuri), de o identificare a grupurilor vulnerabile, a dotărilor critice și a surselor de risc, ca și de o conturare a zonelor vulnerabile; de asemenea, de o luare în evidență a instituțiilor și a dotărilor acestora etc., aceștia fiind unii din pașii necesari în abordarea *ex ante* a managementului riscurilor.

Vulnerabilitatea joacă un rol important în toate aspectele care țin de dezvoltarea sustenabilă. „Proiectele de dezvoltare pot reduce sau crește riscul la dezastre naturale prin impactul lor asupra rezilienței sociale și asupra mediului”⁸. Reliefarea vulnerabilităților ține de abordarea *ex ante* a managementului riscurilor, în vederea îmbunătățirii strategiilor de gestionare a acestora din cadrul comunităților.

Obiectivele dezvoltării durabile presupun politici de îmbunătățire a calității vieții, de reducere a sărăciei și inegalităților sociale, pentru o mai bună gestionare a riscurilor pe termen lung. Identificând provocările cu care se confruntă societatea, avem în vedere elemente-cheie care orientează politicile spre nevoi fundamentale (de sănătate, educație, echitate, bunăstare etc.).

„Vulnerabilitatea socială este legată de nivelul de bunăstare a indivizilor, comunităților și societăților. Ea include aspecte legate de educație, accesul la

---

⁸ R. Usman *et al.*, „Disaster Risk Management and Social Impact Assessment: Understanding Preparedness, response and Recovery in Community Projects”, <http://www.intechopen.com/books/environmental-change-and-sustainability/disaster-risk-management-and-social-impact-assessment-understanding-preparedness-response-and-recove>.

drepturile fundamentale, de bună guvernare, echitate socială”⁹. Nevoia îmbunătățirii sistemelor de protecție și asistarea socială a persoanelor defavorizate vin în întâmpinarea îmbunătățirii calității vieții indivizilor.

Așa cum e precizat și în literatura de specialitate, dar și în practica de la nivel decizional, „s-a observat în ultimii ani, o reorientare către o nouă abordare fundamentată pe coordonate și principii noi: redistribuirea responsabilității de protejare împotriva riscului, între diferiții actori implicați (de la individ, familie, gospodărie, comunitate, la piață, ONG-uri, instituții publice etc.); concentrarea efortului public, mai ales, asupra prevenirii apariției riscurilor, asupra diminuării expunerii la risc și, mai puțin, asupra măsurilor luate ulterior concretizării riscului (*ex post*); însușirea de către instituțiile statului a bunăstării, a rolului de creator de capacitate, în sensul îmbogățirii ariei de instrumente și abilități aflate la dispoziția individului și comunității, pentru un management al riscului îmbunătățit”¹⁰.

Managementul riscurilor sociale integrează componente care țin de politica socială, dar și strategii care implică comunitatea ca atare și care vin dinspre comunitate.

Pași importanți pentru îmbunătățirea răspunsului comunitar la producerea dezastrelor îi constituie dezvoltarea unor strategii pentru o bună comunicare cu autoritățile locale și o implicare a comunității în conștientizarea riscurilor sociale. „Implicarea semnificativă a comunității în pregătirea evaluării vulnerabilităților contribuie la creșterea gradului de sensibilizare cu privire la riscurile pe care le prezintă anumite pericole, motivându-i pe membrii comunității să ia măsuri pentru a fi mai pregătiți”¹¹. Interviuri cu oamenii din zonele vulnerabile și focus-grupuri cu autoritățile din zonă și lideri locali, dar și studii de caz sunt modalități importante de ajutor pentru conștientizarea riscurilor care ar duce la o mai bună contracarare a efectelor produse de dezastre pe termen lung. Analize de caz care să cuprindă și studii privind pagubele din timpul dezastrelor constituie „o sursă majoră de informații pentru identificarea vulnerabilităților și capacităților comunitare”¹².

Noțiunea de vulnerabilitate stă la baza strategiei de reducere a riscurilor și de combatere a dezastrelor. Prin urmare, „măsurile de reducere a dezastrelor ar trebui să se bazeze pe o evaluare continuă a vulnerabilităților, asigurând o înțelegere comprehensivă a riscurilor dezastrelor”¹³. Fără o analiză a vulnerabilității este dificil pentru decidenții politici să construiască agendele legislative pentru reducerea riscurilor.

---

⁹ *Living with Risk. A Global Review of Disaster Reduction Initiative*, United Nations, New York and Geneva, 2004, Vol. 1, 2004 version, http://www.unisdr.org/files/657_lwr1.pdf.

¹⁰ I. Anghel, „Managementul riscurilor sociale, un vector al dezvoltării durabile”, în *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu*, Seria Economie, nr. 4/ 2010, http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2010-04.II/13_IRINA_ANGHEL.pdf.

¹¹ „Community Based Vulnerability Assessment. A Guide to Engaging Communities in Understanding Social and Physical Vulnerability to Disasters, Emergency Preparedness Demonstration Project”, March 2009, <http://www.mdcinc.org/sites/default/files/resources/Community%20Based%20Vulnerability%20Assessment.pdf>.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

Reducerea dezastrelor și riscurilor legate de acestea constituie o parte esențială a dezvoltării sustenabile, astfel că evaluarea riscului și măsurile de reducere a vulnerabilităților sunt necesare în conturarea strategiilor la nivel național.

BIBLIOGRAFIE

1. ALWANG, J.; SIEGEL, P.; JORGENSEN, S.L. (2001). „Vulnerability: A View from different disciplines”, The World Bank, 2001, file:///C:/Documents%20and%20Settings/INSOC/My%20Documents/Downloads/5287.pdf.
2. Agency for Toxic Substances and Disease Registry, <https://svi.cdc.gov>.
3. ANGHEL, I. (2010). „Managementul riscurilor sociale, un vector al dezvoltării durabile”, *Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu*, Seria Economie, nr. 4/2010, http://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2010-04.II/13_IRINA_ANGHEL.pdf.
4. Community Based Vulnerability Assessment. A Guide to Engaging Communities in Understanding Social and Physical Vulnerability to Disasters, Emergency Preparedness Demonstration Project, March 2009, <http://www.mdcinc.org/sites/default/files/resources/Community%20Based%20Vulnerability%20Assessment.pdf>.
5. BIRKMANN, J., (2006). „Indicators and criteria for measuring vulnerability: Theoretical bases and requirements”, file:///C:/Documents%20and%20Settings/INSOC/My%20Documents/Downloads/crimeavulner.mwl%20(1).pdf.
6. BRIGUGLIO, L. (2003). „The Vulnerability Index and Small Island Developing States. A Review of Conceptual and Methodological Issues”, Draft Version 3 Sep, http://www.um.edu.mt/_data/assets/pdf_file/0019/44137/vulnerability_paper_sep03.pdf
7. EIDSVIG, U.M.K. *et al.* (2011). „Socio-economic vulnerability to natural hazards – proposal for an indicator-based model”, http://vzb.baw.de/e-medien/geotechnical-safety-and-risk-2011/PDF/2%20Hazards/2_05.pdf.
8. FLANAGAN, BARRY E. *et al.* (2011). „A Social Vulnerability Index for Disaster Management”, *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, M: Vol. 8, No. 1, Article 3, <https://svi.cdc.gov/Documents/Data/A%20Social%20Vulnerability%20Index%20for%20Disaster%20Management.pdf>.
9. HAQUE, E.; ETKIN, D. (2012). *Disaster Risk and Vulnerability. Mitigation through Mobilizing Communities and Partnerships*, McGill-Queen’s University Press.
10. HOLAND, I. *et al.* (2011). „Social vulnerability assessment for Norway: A quantitative approach”, *Norsk Geografisk Tidsskrift-Norwegian Journal of Geography*, Vol. 65, 117, http://www.tracerevenues.com/wpcontent/uploads/2014/11/Holand_EtAl_2011_NGT_SocialVulnerabilityAssessment4Norway_AQuantitativeApproach.pdf.
11. *Living with Risk. A global review of disaster reduction initiative*, United Nations, New York and Geneva, 2004, Vol. 1, 2004 version, http://www.unisdr.org/files/657_lwr1.pdf.
12. USMAN, R. *et al.* (2013). „Disaster Risk Management and Social Impact Assessment: Understanding Preparedness, response and Recovery in Community Projects”, <http://www.intechopen.com/books/environmental-change-and-sustainability/disaster-risk-management-and-social-impact-assessment-understanding-preparedness-response-and-recovery>.
13. UNEP (2002). *Assessing Human Vulnerability due to Environmental Change: Concepts, Issues, Methods and Case Studies*, <http://anyflip.com/ycww/lvnf/basic>.
14. TAPSELL, S. *et al.* (2010). „Social Vulnerability to Natural Hazards”, Middlesex University, London.
15. THOMAS, DEBORAH (2013). „Social Vulnerability to Disasters”. Second Edition, CRC Press.
16. ZAKOUR, D.; GILLESPIE, M. (2013), *Community Disaster Vulnerability. Theory, Research and Practice*, Springer, New York, Library of Congress.